

SABADELLENCES

Eulàlia Garriga

TEXT: ORIOL GARRIGA GUSI

La personalitat d'Eulàlia Garriga s'ha de conèixer i entendre, immersa en l'època en la qual li va tocar viure. Sabadell era llavors una ciutat-fàbrica, amb tota la tensió social que això comportava.

Sabadell al primer terç del segle XX

Simplificant-ho molt es podria dir que la societat local, estava dividida en dos grans grups. D'una banda, existien les anomenades dretes, formades per empresaris, llurs alts càrrecs; propietaris i distingits membres de professions lliberals, junt amb el poble catòlic que seguia més o menys les pràctiques religioses. El doctor Sardà i Salvany, fundador de l'Acadèmia Catòlica, i més tard, el doctor Lluís Carreras, foren els membres més destacats de l'Església local, amb un sentiment catalanista tradicional, i un ideari sociopolític llavors impermeable als canvis. D'altra banda, les anomenades esquerres, formades majoritàriament per treballadors de fàbriques, petits grups d'intel·lectuals, savis autodidactes, i algun rar i meritori exemplar d'empresari. A Sabadell va predominar el Republicanisme, que difongué el Círcol Republicà i Federal del carrer Jardí, després anomenat carrer Bèlgica. Eren sobretot laics i catalanistes, que propugnaven el canvi sociopolític. Però paral·lelament vivien amb una colla de moviments, com l'espiritisme, el naturisme, el feminisme, l'excursionisme, l'esperantisme i un fort moviment cooperatiu, i també altres grups més radicals, d'anarquistes i de comunistes.

Ho resumeix molt bé Eduard Masjuan¹ "... dos sectors socials a Sabadell es troben enfrontats, el que prové de la tradició de la cultura catòlica oposada al lliure pensament i al laïcisme, i els sectors que, oberts davant noves formes de convivència i organització social mitjançant la innovació cultural i moral prescindint de la religió...".

És per això que no ens ha de sorprendre, amb la mentalitat d'avui, que els escrits referents a l'Eulàlia, vinguin embolcallats d'un estil espiritualista i religiós, en consonància amb tot aquest ambient. No hem d'oblidar però, que la tasca d'ajuda als més necessitats i promoció de la dona, que va dur a terme al llarg de la seva vida, era el resultat dels valors evangèlics, basats en l'amor i la solidaritat que la rodejaren des que era menuda; valors universals sense caducitat.

La família

La família de l'Eulàlia, era la tercera generació d'uns pagesos vinguts de Bràfim, de l'Alt Camp de Tarragona, que patiren les malvestats de la "guerra del francès", i que cap a l'any 1830 vingueren a Sabadell per refer la seva vida, instal·lant-se al carrer de la Font Nova número 20.

Els pares de l'Eulàlia, Pere i Eulàlia, vivien al carrer Jardí a la casa que feia cantó amb el carrer de Sallarès i Pla. Tingueren deu fills, però els cinc primers moriren de molt menuts, cosa freqüent en aquella època. L'Eulàlia era la tercera dels cinc que sobrevisqueren. Per ordre d'edat, la Maria era la més gran, seguida d'en Joaquim, l'Eulàlia, el Pere i l'Àngela.

Amb gran esforç personal, el seu pare i el seu germà Joaquim havien començat una petita empresa de fabricació de teixits, que poc a poc es va consolidar i expandir, distribuint els seus productes pel país i per l'estat.

Infància i adolescència (1890 – 1908)

Al tombant de segle, la família de l'Eulàlia es traslladà a la casa del carrer de la Font Nova número 15, per ser més a prop de la del seu oncle Joaquim.

Pares i germans d'Eulàlia Garriga. 1912

L'Eulàlia jugava amb els seus germans Pere i Àngela, molt propers en edat. El pati de la casa del carrer de la Font Nova, al ser més gran que el del carrer del Jardí, els dóna més amplitud en el seu jugar. L'Eulàlia, és dotada d'una intel·ligència clara, que mostra en els seus estudis al Col·legi de la Divina Pastora on hi assisteix amb les seves germanes.

Situant-nos aquell moment, la casa del carrer de la Font Nova és alhora habitatge, oficina i obrador de la indústria de teixits, on hi té lloc el procés de supervisió. Hi ha les seccions d'escutiar, cosir, i repassar peces, abans i després de passar pels acabats. El fet que aquesta part de la indústria sigui dins de casa implica tota la família, fent que els fills, ja de petits, comencin a conèixer el procés. El seu pare, té interès en que sàpiguen de l'ambient de treball, i convisquin amb persones d'altres ambients. Probablement aquest contacte diari amb les noies treballadores, fa que l'Eulàlia obri els ulls a altres realitats.

També participa de la vida social del moment, sobretot a l'Acadèmia Catòlica, en activitats de tipus religiós i cultural com l'*Schola Cantorum*, el teatre i les excursions.

Joventut i maduresa (1908–1931)

L'abril de 1909 l'Eulàlia compleix els 19 anys i poc després, el juliol, comença la Setmana Tràgica, amb greus incidents com la crema de convents i esglésies, i vaga general. A Sabadell, la indústria viu una profunda crisi, i la vaga és seguida unànimement. L'església de Sant Fèlix, la seva parròquia, és incendiada i destruïda.

Amb les seves germanes i altres amigues, l'Eulàlia continua col·laborant amb l'Escola Nocturna per a noies obreres del Convent de les Esclaves del Sagrat Cor del carrer de Gràcia, on ensenyen a llegir i escriure, matemàtiques, labors, planxa, etc.

Aquesta escola té una llarga història. El seu origen es pot situar al 1884, quan Francisca Estop cada diumenge anava a ensenyar doctrina als nois i noies del poble veí de Ripollet. Degut a un incident ocorregut en el camí, es dedicà als infants de la seva ciutat, que reunia i ensenyava a casa seva. Patia problemes econòmics i per guanyar-se la vida cosia. Cap el 1886, i ajudada per la senyoreta Mundet, anà a l'escola de les Mares Escolàpies. Allà va inaugurar l'Escola Nocturna per obreres; més tard l'ajudaren les senyores Teresa Bracons i Margarida Soler. Després de passar una etapa de crisi, que va superar, es traslladà al carrer de Gràcia 12, on va continuar fins el 15 de juny de 1929, passant finalment al seu últim local², situat al principi del carrer Fondo³, ara anomenat carrer de Sant Cugat. Sempre va patir per la manca d'un local estable per desenvolupar la seva escola.

Tornant a l'Eulàlia, el seu germà Pere, en una nota biogràfica, ens ha deixat escrit :

"...i vet aquí que, primer treballant a les hores lliures que li quedaven..., acollia a quantes persones se li dirigien i participava de les angúnies que li explicaven com si fossin pròpies. I arribada la vetlla, puntualment amb llurs germanes, es dirigia a l'Escola del Sagrat Cor per obreres i filles d'obreres..."

"L'Eulàlia, que ja sabia que podia disposar dels trossos i banderes que es produïen al Despatx de la casa comercial dels seus germans, els distribuïa i orientava de com fer-ne peces de vestir útils i amb un cert art. En aquells temps no abundaven els diners i aquests objectes eren apreciats. Tant és així que mai mancaven persones a buscar-ne, que se les veia assegudes al banc del corredor de l'entrada, i quan s'acostava Nadal i Reis, degut a que un ho deia a l'altre, la concurrència fent cua arribava al cantó del carrer de les Comèdies. Un dia hi anaven a demanar que els interessava, i dies després ja els ho tenia destinat, amb el nom de cada ú escrit, en el lot que els corresponia."

La seva amiga, la Sra. Rosa Serra en un escrit ens parla del seu tarannà evangèlic: *"...innombrables famílies necessitades, socorregudes i afavorides per l'Eulàlia, qui les visitava i assistia personalment, o bé les que rebia personalment a hores >*

FONTSERE

ARTICLES PELL I VIATGE

Sant Quirze, 38
Tel. 93 725 85 41
SABADELL

MODA EN PELL I PELLETERIA

Llorenç Caballé

Escola Industrial, 22 pis · Tel. 93 725 75 59 · SABADELL

Avda. Rafael Casanova, 38 · 08206 SABADELL (Espania)
Tel. 93 726 62 22* · Fax 93 727 00 60

determinades al seu propi domicili, per escoltar els seus problemes i posar remei a les seves necessitats, amb la caritat de les seves paraules, i les possibilitats materials que Deu li havia concedit, solucionant així molts conflictes familiars, i aportant un raig de llum i esperança a la tristor d'unes llars on sols hi regnava la misèria i el dolor... Fidel al consell Evangèlic de que la teva ma esquerra ignori el que fa la dreta, anava practicant arreu la caritat, silenciosament, ..."

Sabem, que alternava les tasques d'ajuda als necessitats, treballant com a membre actiu de les "Conferències de Sant Vicenç de Paül". Va col·laborar sempre amb la seva parròquia, Sant Fèlix, on encara hi ha unes boniques tovalles, que vesteixen l'altar major en festivitats senyalades, fetes de l'Eulàlia i la seva germana Àngela,

El banc dels pobres a l'actualitat.

L'any 1931 va venir a Sabadell el Pare Mascaró del Cor de Maria, fundador de la Guarderia de Santa Teresita del carrer Duran, una important institució arrelada a la ciutat de gran ajuda per les mares treballadores. Una de les primeres col·laboradores en va ser l'Eulàlia.

República i Guerra Civil (1931–1936)

Però l'Eulàlia estava atenta al que succeïa al seu voltant. El conviure amb les cosidores de peces, a casa seva, i el contacte constant amb les persones més desfavorides, a les que escoltava en les seves penes intentant posar-hi remei, la feien reflexionar sobre les causes que provoquen sofriment a tanta gent. D'altre banda, la Dictadura d'en Primo de Rivera, la va afectar molt amb la persecució de la llengua i la cultura Catalana, ja que ella sempre va escriure en català, i la seva vida havia estat molt lligada a l'Acadèmia Catòlica, que fou clausurada per la Dictadura.

Personalment crec que va arribar un moment en el que s'adonà de la magnitud de la misèria, i va descobrir que hi havia una altre nivell d'actuació, on era possible combatre més directament les causes que la provoquen. Aquesta reflexió coincidir amb la finalització de la Dictadura, i els aires de renovació i llibertat que acompanyaren la proclamació de la República, el 14 d'abril de l'any 1931. Un avenç molt important, fou el concedir el dret de vot a la dona.

El fet és que el juny de 1931, es crea "Acció Cívica Femenina", de la que l'Eulàlia en va ser anomenada Secretària. No era una associació religiosa, ni un partit; era un pas important. "Aspira a formar la consciència social de les dones treballadores, inspirant-se en la Doctrina Catòlica, en el sentiment patriòtic, en la tradició de la dona catalana i en el caràcter democràtic de la nostra ciutat, el bé espiritual i temporal de la qual, ve a aportar el seu concurs".⁴

La Sra. Rosa Serra així ens ho dóna a entendre⁵ : "Però no tots els seus treballs van quedar emmarcats en els límits d'associacions religioses, la seva ànima era massa gran per a limitar-se en un sol aspecte, el seu dinamisme ho va estendre en altres esferes socials i com el seu esperit vibrava segons les circumstàncies i vivia intensament al compàs dels esdeveniments, la vàrem conèixer inquieta i preocupada quan la República va concedir el vot a la dona. Deia l'Eulàlia per aquell temps: «Nosaltres no hem demanat el vot, ni de bon tros, però ja que les lleis actuals ens ho concedeixen, hem de valer-nos d'ella i convertir-la en arma de combat per a contrarestar en tant que sigui possible el mal que es va infiltrant en tots els organismes socials». I va ser ella la primera que va pensar en organitzar-se corporativament per a encausar i dirigir aquella desorientació femenina regnant i així poder donar normes concretes en aquells temps que el desenfrenament de tantes idees i passions malsanes anaven minant els bons principis i corrompent les sanes costums. Aconsellada per autoritats competents i amb la col·laboració de les venerables compatriccies la Sra. Agnès Armengol Vda. de Badía, i la Sra. Margarita Romeu Vda. de Samper, que al uníson de l'Eulàlia >

Maria, Eulàlia i Angeleta Garriga. 1918

comprengueren la gravetat del moment i sentien la responsabilitat si restaven inactives en aquell temps difícils, es va dedicar de ple a aquella obra que fou a la vanguardia de qualsevol altra organització similar."

Però la nova República, tot i els seus afans de justícia i llibertat, duia una càrrega antireligiosa, que es manifestava retirant subvencions a entitats benèfiques i socials com la mateixa Escola Nocturna, i que justificava per la posició antiliberal que venia mantenint l'Església Catòlica en aquells anys.

Aquest enfrontament entre República i algunes institucions d'ensenyament privades, queda ben reflectit en un escrit del diari "La Ciutat"⁶: "... Altres escoles més modestes, però no de menor eficiència cultural han resultat víctimes d'aquest frenètic afany d'innovació que el nostre Ajuntament sembla no poder satisfer sense una obra paral·lela de destrucció. Avui volem donar a conèixer a l'opinió imparcial dels nostres conciutadans l'admirable obra benèfica, tant social com cultural, que realitza a Sabadell una altra de les institucions sacrificades al desorientat esperit progressista del nostre Ajuntament: les Escoles del Sagrat Cor.

Aquesta institució dona instrucció absolutament gratuïta en les seves escoles nocturnes (de dos quarts de set a vuit del vespre)

a dues-centes noies treballadores de fàbrica, que no van a cap altra escola, durant un curs que comença el 1 d'octubre i fineix el 30 de juny. (De més a més, sosté una escola dominical, destinada principalment a la instrucció i educació de les minyones de servei, a la qual assisteixen un terme mig de seixanta alumnes) ...La instrucció que donen aquestes escoles versa sobre les següents matèries : llegir, escriure, doctrina cristiana, gramàtica, geografia, aritmètica, nocions de cuidar malalts, cosir, brodar, fistó i ganxet; i ajudar a les alumnes a cosir les peces a màquina posant-hi el fil. ...

... Un dels trets més simpàtics i edificants de les Escoles del Sagrat Cor és que l'ensenyament hi està confiat exclusivament a dones seglars que el presten gratuïtament. En aquestes escoles no hi ha hagut mai actuació de persones pertanyents a un ordre religiós."

Davant d'aquesta postura de l'Ajuntament d'eliminar les subvencions, es va crear el "Patronat benèfic popular", al que s'hi va adherir l'Acció Cívica Femenina, la finalitat del qual era "...fer conèixer i ajudar les obres i institucions de caràcter privat que atenguin necessitats benèfiques i culturals de la ciutat, i coordinar aportacions voluntàries, d'entitats i particulars amb aquesta destinació, donant-hi una distribució equitativa..."⁷,

L'any 1934 tingueren lloc els anomenats "Fets d'octubre", que es poden considerar un preludi del que seria la guerra civil, que a Sabadell es varen avançar al dia 5. En Pere, el seu germà, després d'una Missa que els membres de la Federació de Joves Cristians havien celebrat a la Parròquia de la Creu Alta, va ser detingut i portat a punta de pistola al local de l'Obrera del carrer de l'Estrella. Gràcies a la intervenció de l'Eulàlia i altres persones, es va aconseguir que el llavors dirigent sindicalista Josep Moix el deixés en llibertat.

L'any 1936 es va fundar a Sabadell l'Acció Catòlica Femenina, de la que en va ser Presidenta l'Eulàlia.⁸ Però el 18 de juliol d'aquest mateix any va esclatar la guerra.

L'Eulàlia ens deixa (1939)

La sublevació del general Franco el 18 de juliol de 1936, va començar la guerra incivil, trencant-se el fràgil equilibri en que es mantenia la República. Les circumstàncies varen canviar radicalment per l'Eulàlia. Tot l'entramat de relacions i entitats que havia anat teixint al llarg de la seva vida es va enfonsar. Justament quan més il·lusionada estava projectant el programa de festes per celebrar els cinquanta anys de la fundació de l'Escola Nocturna.

Els seus germans Joaquim i Pere, es veieren obligats a amagar-se per escapar del desori que es va ocasionar, quan el govern català, després que els anarquistes s'hagueren armat per fer front als militars insurrectes, no els va poder controlar. Des de juliol del 1936 fins el final d'aquest any, es produïren nombrosos assassinats, per motius ideològics o per revenges personals. Un d'ells, fou el del doctor Ferran Sotorra, cunyat de l'Eulàlia, que havia estat regidor per la "Lliga". Tota la família va quedar greument afectada per aquesta mort tant absurda i dolorosa.

Durant la guerra, l'Eulàlia es va veure obligada a recloure's a la casa seva, seguint amb el servei vers les persones necessitades del seu entorn, alhora que feia costat a la seva cunyada, que en aquells moments pujava cinc criatures. En Francesc, el germà gran dels Garriga Gusi que hi va conviure des que va néixer fins els vuit anys, ens explica:

"El meu record d'infància de la tieta Eulàlia Garriga Casals és els d'una persona seria i afable, responsable i extremadament educada. Elegent en el seu vestir i en les seves maneres.

A casa, sense la presència del pare que estava empresonat, amb l'empresa col·lectivitzada i sense recursos econòmics, la tieta Eulàlia ajudava amb eficàcia, i sense fer soroll en totes les tasques que comporta una família amb cinc infants. Recordo com s'interessava per tot. Llavors no anàvem a cap escola, però entre la mare, una professora i ella, ens ensenyaven les primeres lletres, a fer manualitats, a dibuixar, a cantar... També ens ajudava a vestir-nos, a rentar-nos, a cordar-nos les sabates, a menjar correctament i a emprar les paraules per cada ocasió.

Mai la vaig veure enfadada, ni renyant a ningú, però sí la recordo amb un cert rictus de tristesa, de desencant i de molta preocupació. Eren temps de guerra i en l'ambient surava sempre el problema de la manca d'aliments, de medicines, i la incertesa pel demà.

Era l'atmosfera que es respirava a les cases, a les famílies i entre els ciutadans.

A la casa del carrer Font Nova venien moltes persones demanat per ella, totes amb aspecte decaigut i trist. Mantenien converses amb elles, aconsellava i els donava de lo poc que tenia al seu abast.

També recordo el trastorn que va haver-hi a la casa els dies que precediren la seva mort i l'afany del doctor Miquel Civil per trobar medicacions. La nostra avia Antònia Carol que se'ns enduia algunes nits a la seva casa, la sentíem parlar de l'avi Joaquim Gusi que estava en algun lloc desconegut... Des del balcó veiem el desfici dels darrers dies de la guerra, gent que marxava amb cotxe, amb camions, carregats fins a dalt de tot, el fum d'alguns incendis, corredisses, crits...

Quan ens varen comunicar que la tieta Laieta havia mort, enmig d'aquell ambient, tots varem restar desconcertats"

El gener de 1939 ja s'albira el final de la guerra. Romput el front de l'Ebre, l'avanç de les tropes franquistes és imparable. L'Eulàlia, de repent, pateix forts dolors abdominals. El metge no hi veu necessitat d'intervenció, però el patiment és tant gran i constant, que la seva germana Àngela insisteix fins aconseguir que s'actui.

Amb soroll de bombes de fons, la traslladaren amb una tartana als "Caliptus", on fou operada, probablement amb no massa bones condicions. Se li diagnosticà una hèrnia estrangulada i morí poc després de l'operació. Era el dia 20 de gener. Encara queien algunes bombes. El seu cadàver fou traslladat a casa

seva, on, malgrat l'anòmala situació que es vivia, es varen rebre visites de condol.

Ens explica la Sra. Rosa Serra⁹: "...encara que el seu cos no va poder ser acompanyat al sepulcre amb les pregàries litúrgiques del ritual, la seva ànima va ser acompanyada per els sufragis d'unes comunions fervoroses, per una Missa "corpore in sepulto" i per les oracions repetides de l'Avemària d'un Rosari resat sotto voce a la càmera mortuòria ja abandonada."

El febrer de 1939 quan la guerra ja s'ha acabat, retornen els seus germans, un de l'exili i l'altre d'un "camp de treball": queden trasbalsats per la mort de l'Eulàlia.

La gent respira i la ciutat es disposa a recuperar el seu ritme normal. L'eufòria inicial es va transformant lentament en refús, al descobrir les vertaderes intencions del dictador i del nou "régimen". Però el record de la guerra, els seus horrors, i la necessitat d'oblidar i de reconstruir vides i hisendes, és l'estímul per tornar a començar.

Des de feia temps, l'Eulàlia havia manifestat voler destinar els bens que li pertanyien, per aconseguir un lloc on desenvolupar més plenament les activitats de formació i ajuda a les dones treballadores. Els seus germans recolliren la proposta, i decidiren crear una institució per mantenir viu el seu record i assegurar la continuïtat de la seva obra. El Patronat Eulàlia Garriga, del carrer de la Salut 42, s'inaugurà l'any 1944. Avui acull l'entitat "Càritas de Sabadell."

Han passat més de seixanta anys i moltes coses han canviat. L'escolarització obligatòria, la multiplicació dels mitjans de comunicació i la bonança econòmica, fa que, en general, la gent estigui més ben informada i sigui capaç de tenir criteris propis sobre molts aspectes de la vida. L'arribada d'immigrants a la nostra societat amb cultures i religions diferents, fa més complex el panorama, però també l'enriqueix.

La figura i vida de l'Eulàlia amb la Belleza que aporta l'Amor, és avui encara plenament vigent, i mereix ésser recordada. La seva actitud envers els més febles, ens qüestiona la pròpia vida.

"La religió pura i sense taca als ulls de Déu Pare, consisteix en ajudar als orfes i les vídues en les seves necessitats i guardar-se net de la malícia del món"

(Jeremies 1.27)

NOTES

¹ "Medis obrers i innovació cultural a Sabadell 1900 / 1939". Eduard Masjuan. UAB 2006

² Extret del diari *La Ciutat*, 28 juliol 1932, "Una història exemplar"

³ Informació de Teresa Garriga Brutau.

⁴ Tercer Article dels Estatuts d'Acció Cívica Femenina. *La Ciutat* del 15 març 1932.

⁵ Eulàlia Garriga Casals, Rosa Serra, *Diari de Sabadell*, 14 desembre 1944

⁶ "Una altra víctima", *La Ciutat*, 24 juliol 1932

⁷ "Patronat benèfic popular", *La Ciutat*, 14 octubre 1933,

⁸ Conversa amb Rosa Maria Sotorra i Girbal, 28 d'octubre 2007

⁹ "Eulàlia Garriga Casals", Rosa Serra, *Diari de Sabadell*, 14 desembre 1944.